

بسمه تعالی

سوال‌ها و پاسخ‌های درس چهارم، فلسفه (۲)

کدام تصویر از جهان؟

رشته‌ی ادبیات و علوم انسانی – علوم و معارف اسلامی

تهیه‌کننده: محمدمهدی حاتمی

[دکتری تخصصی فلسفه]

(دبیر، دبیرستان شهدای انقلاب، ناحیه‌ی ۱، کرمانشاه)

سوال ۱: جای خالی را با عبارت مناسب پر کنید.

۱/الف) مردم جهان در گفت و گوهای روزمره، معمولاً اتفاق را به معنای ..... به کار می‌برند.

پاسخ سوال ۱/الف: تصادفی

۱/ب) در مواردی که معلول از مجموعه‌ای از عوامل پدید می‌آید، هر یک از عوامل را ..... و مجموعه-
ی عوامل را ..... می‌نامیم.

پاسخ سوال ۱/ب: علت ناقصه - علت تامه

سوال ۲: دموکریتوس چه نظری درباره‌ی تشکیل جهان داشت؟ به اختصار شرح دهید

پاسخ سوال ۲: دموکریتوس معتقد بود که ماده‌ی اولیه‌ی تشکیل دهنده‌ی جهان، اتم‌ها و ذرات ریز تجزیه‌ناپذیر و غیرقابل تقسیمی هستند که در فضای غیرمتناهی پراکنده‌اند و به شکلی سرگردان حرکت می‌کنند. برخورد اتفاقی این ذرات سبب پیدایش عناصر و اشیای فعلی در جهان شده است.

سوال ۳: گزینه‌ی درست را انتخاب کنید.

سوال ۱,۳ - کدام فیلسوف معتقد بود که جهان از اتم‌ها تشکیل شده است؟

الف) دموکریتوس

ب) هراکلیتوس

ج) آگوستینوس

د) آکوئیناس

پاسخ سوال ۱,۳: الف - دموکریتوس

سوال ۲,۳ - کدام گزینه بیان‌کننده‌ی نظر دموکریتوس درباره‌ی خلقت جهان است؟

الف) جهان توسط یک خالق آگاه و از عدم خلق شده است.

ب) برخورد اتفاقی اتم‌های سرگردان سبب پیدایش عناصر و اشیای فعلی در جهان شده است.

ج) جهان طبیعت از ترکیب عناصر اربعه خلق شده است.

د) جهان از یک ماده‌ی ازلی و ابدی تغییرناپذیر خلق شده است.

پاسخ سوال ۳,۲ - گزینه‌ی ب

سوال ۳,۳ - کدام فیلسوف مسلمان و در چه کتابی، به بحث درباره‌ی ((اتفاق)) و ((شانس)) پرداخته است؟

الف) ابن سینا - الهیات شفا

ب) ابن سینا - قانون

ج) فارابی - آراء مدینه‌ی فاضله

د) فارابی - احصاء العلوم

پاسخ سوال ۳,۳ - الف، ابن سینا - الهیات شفا

سوال ۳,۴ - کدامیک از معانی رایج اتفاق، به شکل عقلی و فلسفی قابل پذیرش است؟

الف) اتفاق به این معنای که بین حوادث و پدیده‌های جهان، هیچ رابطه‌ی ضروری‌ای وجود ندارد.

ب) اتفاق به این معنا که هیچ سنخیتی میان اشیاء و آثار آن‌ها نیست.

ج) اتفاق به این معنا که هدف و غایتی در حرکات و نظم جهان موجود نیست.

د) اتفاق به معنای رخ دادن حوادث پیش‌بینی نشده.

پاسخ سوال ۳,۴ - گزینه‌ی دال

سوال ۳,۵ - پذیرش کدامیک از معانی اتفاق، نفی باور به علت نخستین و آفریننده را به دنبال دارد؟

الف) اتفاق به این معنای که بین حوادث و پدیده‌های جهان، هیچ رابطه‌ی ضروری‌ای وجود ندارد.

ب) اتفاق به این معنا که هیچ سنخیتی میان اشیاء و آثار آن‌ها نیست.

ج) اتفاق به این معنا که هدف و غایتی در حرکات و نظم جهان موجود نیست.

د) اتفاق به معنای رخ دادن حوادثِ پیش‌بینی نشده.

پاسخ سوال ۳,۵ - گزینه‌ی ج

سوال ۴: صحیح یا غلط بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف) یکی از اقدامات موثر و مهم فیلسوفان، دقت در مفاهیم عامیانه و نقد و تصحیح یا تعمیق آن‌ها است.

صحیح غلط

پاسخ سوال ۴- الف: صحیح است.

ب) باور به اتفاق به این معنا که هیچ‌سنخیتی میان اشیاء و آثارِ آن‌ها نیست؛ نفی اصل سنخیت علت و معلول را به

دنبال ندارد. صحیح غلط

پاسخ سوال ۴- ب: غلط است.

ج) کسی که اصل سنخیت علت و معلول را انکار کند دست به هیچ‌کاری نخواهد زد. صحیح غلط

پاسخ سوال ۴- ج: صحیح است.

سوال ۵: دانشمندان معتقد به مه‌بانگ (= انفجار بزرگ) چه تصویری درباره‌ی خلقت جهان دارند؟ توضیح دهید.

پاسخ سوال ۵: برخی از دانشمندان احتمال می‌دهند که جهان کنونی ما، یعنی این میلیاردها کهکشان، بر اثر یک

انفجار بزرگ-مه‌بانگ- آغاز شده و به تدریج گسترش یافته‌است. این بیان باعث شده برخی تصور کنند پیدایش این

جهان، اتفاقی و بدون علت وجوددهنده بوده است.

سوال ۶: زیست‌شناسان عمدتاً چه تصویری درباره‌ی خلقت جهان دارند؟ توضیح دهید.

پاسخ سوال ۶: برخی دانشمندان زیست‌شناس می‌گویند از ابتدای پیدایش موجود زنده بر روی زمین، جانداران بی‌شماری پدید آمده‌اند که بیشتر آنها به علت ناسازگاری با محیط زندگی از بین رفته‌اند. فقط آن دسته از جانداران که تغییرات بدنی آنها اتفاقاً با محیط سازگار بوده به حیات خود ادامه داده، رشد کرده‌اند و تکثیر شده‌اند.

سوال ۷: چهار معنای اتفاق را بیان کنید.

پاسخ سوال ۷: الف) اتفاق به این معنای که بین حوادث و پدیده‌های جهان، هیچ رابطه‌ی ضروری‌ای وجود ندارد. ب) اتفاق به این معنا که هیچ سنخیتی میان اشیاء و آثار آنها نیست. ج) اتفاق به این معنا که هدف و غایتی در حرکات و نظم جهان موجود نیست و جهان به سمت هدفی ویژه نمی‌رود. د) اتفاق به معنای رخ دادن حوادث پیش‌بینی نشده

سوال ۸: به شکل نقادانه بررسی کنید که آیا اتفاق به این معنای که بین حوادث و پدیده‌های جهان، هیچ رابطه‌ی ضروری‌ای وجود ندارد؛ اعتقادی درست است یا خیر؟

پاسخ سوال ۸: همه‌ی فیلسوفان این نوع درستی اتفاق به معنای ذکر شده را انکار کرده‌اند و می‌گویند چون هر معلولی به علت نیاز دارد و یک رابطه‌ی ضروری میان علت و معلول است، نمی‌شود که میان حوادث رابطه‌ی ضروری برقرار نباشد. اگر عوامل پیدایش باران وجود داشته باشد حتماً باران خواهد بارید.

سوال ۹: با استدلال، دیدگاه کسانی که معتقدند اتفاق به معنی عدم سنخیتی میان اشیاء و آثار آنها، دیدگاهی درست است را؛ نقد کنید.

پاسخ سوال ۹: بسیاری از فیلسوفان از جمله ابن‌سینا، ملاصدرا، علامه طباطبایی و برخی فیلسوفان اروپایی تحقق این معنا از اتفاق را ممکن نمی‌دانند. زیرا قبول این معنای اتفاق، نفی اصل سنخیت علت و معلول را به دنبال دارد. آنان می‌گویند اگر کسی واقعاً اصل سنخیت علت و معلول را انکار کند و پدید آمدن هر چیزی را از هر چیزی ممکن بداند؛ دست به هیچ کاری نخواهد زد. علاوه بر این چنین فردی نمی‌تواند نظم و هماهنگی موجود در طبیعت را تبیین کند و دلیل آن را به دست دهد.

سوال ۱۰: اتفاق به این معنا که هدف و غایتی در حرکات و نظم جهان موجود نیست و جهان به سمت هدفی ویژه نمی‌رود؛ چه پیامدی به دنبال دارد و فلاسفه درباره‌ی آن چه مواضعی گرفته‌اند؟

پاسخ سوال ۱۰: پذیرش این معنا از اتفاق نفی ((علت نخستین جهان)) و ((آفریننده)) را به دنبال دارد. زیرا غایتمند بودن جهان به این معناست که مجموعه‌ی حوادثی که در جهان رخ می‌دهد، هدف و غایتی معین و از پیش تعیین شده را دنبال می‌کند و قبول این غایتمندی فقط با قبول علت نخستین و علت‌العلل امکان‌پذیر است. فلاسفه نسبت به این معنای اتفاق به دو دسته تقسیم شده‌اند. الف) گروهی که معتقدند که جهان یک علت‌العلل دارد؛ تحقق این معنا از اتفاق را امکان‌پذیر نمی‌دانند و معتقدند جهان به سوی یک هدف غایی پیش می‌رود. ب) دسته‌ای که به وجود خدا و علت نخستین معتقد نیستند و غایتمندی سلسله حوادث جهان را انکار می‌کنند و وجود فرآیندهای تکاملی را امری اتفاقی به حساب می‌آورند.

سوال ۱۱: آیا باور اتفاق به معنای رخ دادن حوادث پیش‌بینی نشده، دیدگاهی قابل پذیرش است؟ از دیدگاه خود با استدلال دفاع کنید.

پاسخ سوال ۱۱: این معنا از اتفاق با هیچکدام از اصول و لوازم علیت مخالف نیست؛ بنابراین کاربرد درستی دارد و مربوط به علم ناقص و محدود ما نسبت به حوادث پیرامونی است. مثلاً شخص که اتفاقی با دوستش دیدار می‌کند؛ صرفاً نمی‌داند دوستش به همان جایی می‌رود که او خواهد رفت لذا دیدار با او را اتفاقی تلقی می‌کند.

پایان درس چهارم